

lin. Guinan ja Morris myös esittävät, että molemminpuoliseen suostumukseen perustuvaa seksiä ei kriminalisoida, koska sitä ei laeissa mainita. Olisiko kuitenkin mahdollista, että tämä ajatus oli lainlaatijoille niin käsittämätön, ettei sitä voitu edes kuvitella?

Teoksessa on kolme heprealaisen Raamatun maskuliinisuuksiin keskittyvää artikkelia. Näistä ensimmäisessä Hilary Lipka tarkastelee episodina, jossa Daavidin lähettiläiden parrat ajetaan ja heidän vaatteensa leikataan niin, että heidän takamuksensa paljastuu (2. Sam. 10:1–5 ja 1. Aik. 19:1–5). Lipka tutkii, mitä teksti kertoo maskuliinisen performanssin horjuttamisesta. Hän aloittaa hahmottelemalla antiikin israelilaisen maskuliinisuushanteen, johon kuului olennaisesti voimakkuus. Tämä tarkoitti fyysistä voimaa sodassa, seksuaalista voimakkuutta aktiivisena partnerina ja kyvykkyytenä hankkia lapsia sekä sisäistä voimakkuutta kestävyuden ja itsehillinnän muodossa. Maskuliinisuus näkyi myös suhteessa naisiin: sukupuolilla oli omat tehtävänsä eikä sukupuolirooleja tullut sekoittaa. Lisäksi maskuliinisuuteen kuuluivat fyysiset attribuutit kuten parta ja penis. Saa-vutettu maskuliinisuus ei kuitenkaan ollut pysyvää, vaan jatkuvana uhkana oli maskuliinisuuden horjuminen. Maskuliinisuutta saattoivat horjuttaa miehen teot, kuten pelokkuus, joka muutti sotilaat naisiksi. Lisäksi toinen osapuoli saattoi horjuttaa miehen maskuliinisuutta saatamalla hänet passiiviseksi ja voimattomaksi. Daavidin lähettiläiden kokemus kohtelu asetti heidät passiiviseen asemaan, partojen ajaminen vei maskuliinisuuden merkin ja sukupuolielinten paljastaminen oli häpeällistä. Kaikki nämä osatekijät kyseenalaistivat Daavidin lähettiläiden ja sitä kautta epäsuorasti Daavidin maskuliinisuuden ja johtivat sotaan ammonilaisten kanssa.

Marc Brettler tarkastelee maskuliinisuutta psalmeissa. Koska psalmien kirja on kokoelma, ei voida olet-

taa, että se esittäisi yhden maskuliinisuuden ihanteen. Brettler huomauttaa, että miestä tarkoittava sana *ish* ja maskuliiniset kieliopilliset muodot voivat sisältää myös naisia. Toisaalta psalmit, jotka ensisilmäyksellä näyttävät sukupuolineutraaleilta, eivät välttämättä sitä ole. Esimerkiksi psalmi 128 alkaa puheella ”kai-kista”, mutta myöhemmin psalmissa käy ilmi, että näillä ”kaikilla” on vaimo. Sukupuolineutraalista kielestä huolimatta teksti siis puhuu nimenomaan miehistä.

Martti Nissinen tutkii suhteellisia maskuliinisuuksia heprealaisessa Raamatussa. Nissinen tarkastelee erityisesti eunukkien maskuliinisuutta fyysisen, sosiaalisen ja kosmisen ruumiin näkökulmista. Fyysisesti eunukit olivat yhä miehiä ja kiinnostuneita naisista, mutta heidän kyvyttömyytensä lisääntyä vaikutti heidän statukseensa. Sosiaalisen ruumiin kannalta eunukit olivat korkeassa sosiaalisessa asemassa. Assyriassa eunukit (*ša reši*) toimivat hovin virkamiehinä, samoin heprealaisen Raamatun eunukit (*sāris*). Tästä syystä nämä sanat on usein käännetty virkamieheksi, mikä kätkee sen, että kyseessä olivat eunukit. Näin on myös suomenkielisessä Kirkkoraamatussa. Esimerkiksi jakeiden 1. Kun. 22:9, 2. Kun. 8:6 ja Jer. 29:2 suomennoksista ei käy ilmi, että tekstissä puhutaan eunukeista. Nissinen esittääkin, että sana *sāris* pitäisi aina kääntää eunukiksi. Sosiaalisen ruumiin näkökulma monipuolistaa kuvaa eunukeista: eunukkien maskuliinisuuteen ei liittynyt pelkästään lisääntymiskyvyttömyys ja maskuliinisuuden puute, vaan myös johtava asema hovissa. Kosmisen ruumiin näkökulmasta eunukit eivät saaneet osallistua uskonnonharjoitukseen, mutta toisaalta Jumala saattoi palauttaa heidän maskuliinisuutensa eskatologisessa tulevaisuudessa. Eunukkien tarkastelu osoittaa, ettei maskuliinisuus ole yksilötteinen skaala vaan suhteiden verkosto, johon sosiaalinen, fyysinen ja kosminen ruumis vaikuttavat.

Teoksen puutteena on, ettei kirjassa juurikaan teoretisoida maskuliinisuuden käsitettä. Mistä puhutaan silloin kun puhutaan maskuliinisuudesta? Muutamassa artikkelissa viitataan maskuliinisuustutkija Raewyn Connelliin, mutta teoretisointia olisi voinut olla enemmänkin. Tästä huolimatta teos on tervetullut lisä antiikin ja Vanhan testamentin maskuliinisuuksien tutkimukseen. Kirja valottaa maailmaa, jossa Heprealainen Raamattu syntyi, ja antaa lisävaloa siihen, millaisia miesten odotettiin olevan, sekä siihen, miten monipuolisia miesihanteita antiikin Lähi-idässä esiintyi.

SUSANNA ASIKAINEN, TEOL. TRI

NIINA TIMOSAARI
Edvard Westermarck, to-
tuuden etsijä. Helsinki:
Gaudeamus 2017. 308 s.

Edvard Westermarck tunnetaan Suomessa parhaiten kristinuskon kriitikkona ja marokkolaisen islamin tutkijana. Edellistä teemaa käsittelevä kattavimmin Martti Luoma väitöskirjassaan *Kristinuskon ja moraalikritiikki Edvard Westermarckin elämässä ja ajattelussa* (1967). Jälkimmäistä teemaa on tarkastellut muiden muassa Kirsti Suolinna useammassa artikkelissa. Sen sijaan Westermarckin tuotannossa myös keskeiset kysymykset avioliitosta ja seksuaalisuudesta sekä näihin liittyvänä sivujuonteena eugeniikasta ovat Suomessa jääneet paljolti tarkastelematta. Niina Timosaaren *Edvard Westermarck, totuuden etsijä*, on tietääkseni ensimmäinen kattava esitys aiheesta. Se perustuu Timosaaren Oulun yliopistossa vuonna 2016 hyväksytyyn oppija aatehistorian alan väitöskirjaan. Tämän perusteella onkin ymmärrettävää, että teoksen lähdepoija on kattava ja ulottuu Westermarckin

julkaisuista ja kirjeenvaihdosta mitataan aikalaisaineistoon.

Teos on jaettu neljään pääluokkuun. Ensimmäisessä Timosaari esittelee lyhyesti Westermarckia avioliiton ja moraalien tutkijana sekä kristinuskon kriitikkona. Hän painottaa Westermarckin tieteellistä – positivistis-objektiivista – peruslähtökohtaa, mikä näkyy teoksen nimessäkin: Westermarckia kiinnosti ensisijaisesti tieteellinen totuus. Samalla, kuten Timosaari toteaa, hän näki, että tieteellisellä tutkimuksella on tieteenulkoista merkitystä. Westermarckin mukaan oikea tieto voisi muuttaa ihmisten käytöstä. Tätä tosin jää epäilemään jo Westermarckin omienkin näkemysten pohjalta, korostihan hän vahvasti tunnetta erilaisten tapojen perustana. Westermarck näyttää kuitenkin uskoneen, että tietoon pohjautuva yhteiskunnan ”ohjaaminen” esimerkiksi lainsäädännön kautta auttaisi ihmiskuntaa kehittymään yhä humanimmaksi.

Toisessa pääluvussa käsitellään Westermarckia avioliittolain uudistajana ja niin sanottujen kumppanusavioliittojen puolustajana. Westermarckin näkemys avioliitosta perustui sukupuolten tasavertaisuuteen: sen esteenä hän näki erityisesti kristinuskon ja sen vaikutuksen tuolloin voimassa olleeseen eurooppalaiseen avioliittolainsäädäntöön. Timosaari ei kuitenkaan uppoudu kovin syvälle jo aiemmin tutkittuun Westermarckin kristinuskon kritiikkiin, vaan tuo luvussa esille toistaiseksi vähälle huomiolle jääneen tuen, jonka Westermarck antoi, ja vaikutuksen, joka hänellä oli naisasialiikkeisiin.

Timosaari osoittaa myös, että aiempi tutkimus, jossa Westermarckia on pidetty vanhoillisena ja porvarillisena, koska hän puolusti yksiavioliittoa ja perinteistä kahden eri sukupuolen avioliittoa, on harhaanjohtava. Kriitikot eivät ottaneet huomioon, että Westermarck kannatti puolisoitten tasa-arvoa aikana, jolloin lainsäädäntö antoi miehelle yli-

vallan, ja keskinäiseen sopimukseen perustuvaa avioeroa tilanteissa, joissa puoliset eivät tulleet toimeen keskenään. Aikalaislainsäädännössä avioero ei ollut vain keskinäinen sopimus, ja sen saaminen oli erittäin vaikeaa ja kallista, jos se ylipäättään oli lainsäädännöllisesti mahdollista.

Kolmannessa luvussa Timosaari tarkastelee Westermarck-tutkimuksen ehkä vaietuinta teemaa, eugeniikkaa. Westermarck oli kiistämättä eugeniikan kannattaja. Hän ei kuitenkaan tarkoittanut sillä rodunjalostusta (Rassenhygiene), kuten monet saksalaiset tutkijat, vaan puolusti avioliiton toimivuutta ja lasten oikeuksia. Taustalla oli tuonakainen lainsäädäntö, jossa luettiin monenlaisia avioliiton esteitä, jotka Westermarckin mukaan eivät sellaisia olleet. Omana näkemyksenään Westermarck esitti, että vain ihmisten, jotka olivat liian köyhiä elättämään perhettään tai kärsivät tietyistä perinnöllisistä sairauksista, ei tulisi antaa avioitua. Ilmeisesti hän vaikean astmansa vuoksi laski itsensäkin jälkimmäisiin, eikä sen vuoksi koskaan avioitunut. Timosaari tulkitsee tämän, mielestäni uskottavasti, liittyvän Westermarckin utilitaristiseen etiikkaan: avioliittolainsäädännössäkin tuli pyrkiä kärsimyksen vähentämiseen. Tältä pohjalta Westermarck myös puolusti esimerkiksi ehkäisymenetelmien käyttöä ja sitä ajanutta syntyvyydensäännösteilyliikettä.

Viimeisessä luvussa aiheena on ”norminvastainen seksuaalisuus”, ennen muuta miesten homoseksuaalisuus. Westermarck oli aikanaan hyvin tunnettu ja vaikutusvaltainen homoseksuaalien oikeuksien puolustaja, joka oli yhteydessä kaikkiin merkittäviin homoseksuaalisuuden länsieurooppalaisiin tutkijoihin. Hän katsoi, nykyiseen tapaan, homoseksuaalisuuden olevan pohjaltaan biologista ja pyrki sen kriminalisoivan lainsäädännön kumoamiseen. Kuten avioliiton, homoseksuaalisuudenkin kohdalla Westermarck perusti näkemyksensä kattavaan eri

kulttuurien tarkasteluun. Hän osoitti, että homoseksuaalisuuteen suhtauduttiin monella eri tavalla ja että eurooppalainen homoseksuaalisuuden tuomitseminen ei ollut globaali normi. Edelleen hän esitti, että tuomitsemisen perusta oli inhon tunne. Sen juuret hän jäljitti Vanhaan testamenttiin, esimerkiksi sodomian ja tempeliprostituution kritiikkiin. Tulkinta on kiinnostava, mutta Timosaari ei syvenny aiheeseen tarkemmin.

Kokonaisuutena Timosaaren kirja luo kiinnostavan kuvan tutkijasta, joka yhdisti ansiokkaasti perustutkimuksen soveltavaan tutkimukseen. Westermarckin mukaan sosiologin tuli puuttua havaitsemiinsa yhteiskunnallisiin epäkohtiin esimerkiksi alueella, jota nykyisin kutsutaan ihmisoikeuskysymyksiksi. Humanisteille tämä on erityisen huomionarvoista, sillä Westermarck osoittaa, että humanistisella tutkimuksella on paljon annettavaa esimerkiksi yhteiskuntapolitiikalle ja lainsäädännölle. Timosaaren ansio – sen lisäksi, että hän tuo paljon uutta Westermarckin tutkijakuvaan – on mielestäni juuri sen alleviivaamisessa, että tutkijan on aina kysyttävä, millaisessa yhteiskunnassa hän elää ja miten sitä yhteiskuntaa voi kehittää humanimpaan suuntaan. Voisi myös sanoa, että Timosaari kirjoittaa Westermarckin hengessä rationaalisen suvaitsevaisuuden ja edistyksen puolesta.

Kirjan teksti on lähestulkoon lyöntivirheetöntä. Yksi pieni asiavirhe on jäänyt sivulle 166. Edgar Hermann Joseph Schuster ei syntynyt vuonna 1897 – tällöin hän olisi ollut 15-vuotias julkaistessaan ensimmäisen, samalla sivulla mainitun tutkimuksen – vaan 1879. Sama vuosilukuvirhe löytyy tosin muistakin tutkimuksista.

TEUVO LAITILA, DOS.